

LBRIS

We know
books

DACIA MARAINI

Dragă Pier Paolo

Traducere din italiană și note de
GABRIELA LUNGU

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2023

Titlu original: *Caro Pier Paolo*

Dacia Maraini – © Neri Pozza Editore

This edition published in agreement with the Proprietor through MalaTesta Literary Agency, Milan.

© Casa Cărții de Știință pentru prezenta ediție în limba română, 2023

Această carte a fost tradusă cu ajutorul contribuției pentru traducere acordată de Ministerul Afacerilor Externe și al Cooperării Internaționale din Italia.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MARAINI, DACIA

Dragă Pier Paolo / Dacia Maraini ; trad. din italiană și note de Gabriela Lungu. - Cluj-Napoca : Casa cărții de știință, 2023
ISBN 978-606-17-2202-0

I. Lungu, Gabriela (trad. ; note)

821.131.1

Fotografie copertă: Pier Paolo Pasolini și Dacia Maraini
Fotografie clapetă: Dacia Maraini (arhiva personală Gabriela Lungu)

Corector: Alexandra Ionel
Tehnoredactor: Alexandra Ionel
Grafician: Roxana Ardelean

Casa Cărții de Știință
400129 Cluj-Napoca; B-dul Eroilor, nr. 6-8
Tel./fax: 0264 431 920
www.casacartii.ro; e-mail: editura@casacartii.ro

Dragă Pier Paolo,

Azi-noapte te-am visat. Mi-ai spus, cu obișnuitul tău zâmbet blând: „Sunt aici!”. Apoi ai dat jos de pe tine un soi de vestă de culoarea nalbei și ai adăugat: „E cald”.

Când am vrut să te îmbrățișez, fericită că te revăd, ai dispărut. A rămas pe jos vesta ta mov. Când am vrut s-o iau, a dispărut și ea. În locul ei am văzut o șopârliță speriată care alerga spre perete.

E atât de ciudat că, după mulți ani, în somn, mai pot încă să-mi amintesc de tine și să te văd. Ești același tânăr bărbat de cincizeci de ani pe care l-am frecventat în anii '60-'70, cu trupul zvelt, sportiv, cu chipul serios, senin, dar gânditor, cu privirea visătoare, pasul hotărât și mereu gata s-o ia la fugă.

Și azi-noapte erai în picioare, gata să o iei la fugă, și aveai o privire blândă, întrebătoare. Privirea care-mi era familiară și pe care o iubeam. E ciudat cum uneori prietenii se deapănă în priviri. Cât de multe lucruri adună în ele pupilele gata să înghită timpul. Acum, într-adevăr, trăiești nu mai în ochii mei interiori și te miști în extraordinarul spațiu pe care privirea îl cuprinde.

De multe ori, atunci când erai viu și ne plimbam împreună sau mâncam în vreo tavernă africană, dispăreai.

Aveai talentul ăsta de a evada dintre noi, mai ales când compania era prea numeroasă.

„Unde e Pier Paolo? Era aici cu o clipă înainte.”

Și începeam să te căutăm. Dar, după câteva minute, apăreai din nou, bucuros, chiar dacă obosit, și începeai să ciugulești distrat din farfurie sau să bei laptele care, după criza de ulcer, îți fusese indicat în locul vinului.

Câte pahare de lapte te-am văzut sorbind! Nu știi dacă îți plăcea laptele. Te strâmbai puțin când puneai jos paharul și deseori îți rămâneau niște mustăți albe la colțurile gurii. Îți erau interzise sosurile, băuturile alcoolice, și respectai recomandările cu o răbdare pe care n-o aveai în alte lucruri.

Mama ta gătea pentru tine, plină de sânguință, pește fiert, carne la grătar, legume la aburi. Iar dacă era obosită, îi lua locul Graziella, tânăra și generoasa verișoară care pregătea cu dragoste mâncărurile potrivite pentru stomacul tău recalcitrant.

Când ne-am luat o casă împreună la Sabaudia¹, deseori găteam eu pentru cinele noastre. Veneai cu plăcere la noi, străbătând lunga terasă comună. Alberto² alegea peștele, după ce toată dimineața și-o petrecuse scriind, iar eu îl pregăteam. Încercam să-i dau puțin gust cu chimion și lămâie stoarsă, iar tu nu te plângeai niciodată. Mie îmi plăcea să gătesc, iar ție să te așezi la masă cu noi.

Vorbeai puțin, niciodată n-ai vorbit mult, dar tăcerile tale nu erau înstrăinări, erau un fel al tău de a te concentra

¹ Localitate aflată pe malul Mării Tirenene, în provincia Latina.

² Alberto Moravia (1907-1990).

pe un gând comun, care se exprima într-o afecțiune împărtășită. În schimb, îți plăcea ca Alberto să vorbească și pentru tine. Îți plăcea să-l ascuți când povestea peripețiile sale literare sau umane. Alberto era un extraordinar povestitor și stăteam toți cu gura căscată când o pornea pe cărarea pădurilor narrative.

La un moment dat al serii dispăreai. Dar când nu eram într-o călătorie, nu ne făceam griji. Știam că te urcai în mașina ta rapidă și porneai în căutarea adolescentului care fuseseși și care-ți scăpa dintotdeauna.

Dragă Pier Paolo,

sunt întrebată deseori cum și când te-am cunoscut prima oară. Dar mi-e greu să-mi aduc aminte. Fac pariu că nici tu n-ai ști s-o spui. Mulți nu-și dau seama că în anii '60-'70 ai secolului trecut nu era nevoie să-ți dai întâlnire cu intelectualii și artiștii ca să-ți petreci câteva ore cu ei; ne duceam la barul *Rosati*, în Piazza del Popolo, sau la restaurantul *La Campana* sau la *Gigetto*, în via Portico d'Ottavia, adică în vreun local ieftin, pentru bucuria de a ne întâlni și a povesti.

Nu-mi amintesc ca într-o zi anume cineva să mă fi dus la tine spunând: uite, asta este tânăra Maraini, fiica lui Fosco, faimosul etnolog, tânăra îndrăgostită de cărți și de scriitori, care vrea să te cunoască. Nu așa funcționa. Oricine, dacă avea chef, mergea în jurul amiezii sau pe la șapte seara la barul acela foarte cunoscut din Piazza del Popolo și acolo îi putea întâlni pe Federico Fellini, Alberto Moravia, Alfonso Gatto, Elsa Morante, Cesare Garboli, Natalia Ginzburg, Bernardo Bertolucci și, evident, pe tine, care erai frumos ca soarele, chiar dacă mic de statură și mereu tăcut și sever, cu privirea aceea blândă și disperată pe care o aruncai lumii. Stăteam împreună pentru simpla plăcere de a ne vedea și a vorbi, fără nici un alt scop.

Astăzi, după cum știi și cum ai prezis ca un profet subtil ce ești, ne întâlnim doar cu un scop: un simpozion, un meeting, cum se spune, sau la târgurile de carte sau, și mai rău, în emisiunile de televiziune. Oricum, întotdeauna cu un scop public, social. În vreme ce pe-atunci ne vedeam în afara oricărui program prestabilit, cu bucuria de a ne regăsi și a schimba idei. E o diferență, nu-i așa?

Tu însuși, în poezii și în *Scrieri corsare*, ai povestit de multe ori despre întâlnirile cu prietenii, dar și cu dușmanii, în cârciumile romane, unde se creau alianțe, se recunoșteau afinități și se combăteau idei contrare, dar mai ales se consolida, așa spune, o solidaritate între persoane care se considerau niște meșteșugari trudind pentru a supraviețui într-o lume comercială și plată și care se izbeau în fiecare zi de cenzură.

Tu o știi bine pentru că ai avut peste optzeci de denunțuri. Toate violente, nedrepte, persecutorii. Acuzat de obscenitate, de ofensă adusă religiei, de perversiune, de corupere de minori. Și eu am avut câteva pentru obscenitate, pentru ofensă adusă religiei, iar o dată pentru că am spus că Bagheria era un oraș mafiot. Am fost întotdeauna achitați, dar câte necazuri și câte cheltuieli cu avocații, cu actele, cu înfățișările la tribunal mereu amânate! Îți aduci aminte când am apărut amândoi pe coperta revistei *Il Borghese* cu titlul strident „Scriitori pornografici”? În momentul acela nu mai era cenzura de stat, ci o întreagă țară, sau cel puțin partea aceea, cea mai ipocrită și mai agresivă, care era furioasă pe tine și pe minunata ta artă a provocării.

Îmi vine în minte o altă ocazie în care ai fost atacat în manieră brutală. Era în 1968 și ne aflam la Zafferana Etnea, în juriul Premiului Zafferana, organizat de Vanni

Ronsisvalle, împreună cu Leonardo Sciascia, Vincenzo Consolo, Alberto, tu și cu mine, își amintești? În anul acela unul dintre premiați era Ezra Pound. Un mare poet, dar care, din nefericire, se compromisese laudând teoria raselor promovată de nazism. Apoi regretase și se pedepsise singur condamându-se la tăcere.

Îți aduci aminte că nu vorbea și când voia să spună ceva i se adresa soției (sau partenerei de viață, nu mai știu), care cu amabilitate exprima în cuvinte ceea ce el gândea. Exista o înțelegere minunată între ei doi, dar și ceva construit și teatral în acea împărțire a rolurilor.

Îl premiasem pentru poeziile sale, care, lăsându-le la o parte pe cele delirante, legate de perioada nazistă, sunt foarte frumoase, iar el venise să-și ia premiul, dar nu voise nici să comenteze, nici să mulțumească. Vorbise în locul lui, cu grație și eleganță, partenera lui de viață. Un bărbat scund, uscățiv, amabil, serios, cu ochi pătrunzători, care deveneau blânzi când se adresau femeii de lângă el; avea o bărbuță arogantă și părul alb care-i zbura în toate părțile.

Cred că ar fi dezgustat de cum se folosesc de numele lui fasciștii de acum. Era un om de o cultură extraordinară și, chiar dacă târziu, a înțeles încotro se îndrepta istoria.

Ei bine, în timpul premierii, îți aduci aminte?, au apărut niște tineri din Catania care au început să strige insultându-ne pe toți. Au aruncat pe masa juriului niște frunze de țelină ude, stropindu-ne pe față și pe mâini, și niște feniculi¹. Nimeni n-a înțeles ce voiau. La început am crezut că

erau furioși pe Pound și pe trecutul său nazist. Dar apoi am văzut că aveau ceva cu tine. Ca de obicei, tu stârneai iritația și reacția violentă a conformiștilor, dar și pe aceea a tinerilor revoluționari din '68.

A fost un lucru neplăcut, chiar dacă după aceea am râs. Pound nu părea impresionat. Stătea nemișcat, țeapăn și mut, ca și cum spiritul său ar fi ieșit din trup lăsându-l golit. Noi încercam să înțelegem ce-i iritase atât de tare pe tinerii aceia la un premiu care-i avea printre nominalizați pe Consolo, Bonaviri, Nigro, D'Arrigo, Grasso. Nici până azi nu știu împotriva a ce protestau, unii spuneau că erau tineri fasciști, alții că erau contestatari de stânga. N-am aflat niciodată.

---

¹ Fenicul, în italiană *finocchio*, denumirea vulgară cu care sunt indicați homosexualii.

Dragă Pier Paolo,

e ciudat cum faptul că ești prezent în visele mele deschide calea unui șuvoi de amintiri și gânduri care nu vor să se alinieze și să formeze un cadru ordonat și fix, ci se împărtășește în toate părțile. Nu știu dacă sunt aparițiile tale cele care își pun o amprentă vagă și cețoasă pe gândurile mele sau ideea de a scrie aceste amintiri face gândurile să alunece ușor.

Atunci când Roberto Cotroneo mi-a cerut o carte de amintiri despre tine, i-am spus imediat nu. Pentru că s-a scris deja atât de mult despre cărțile tale, despre persoana ta, Pier Paolo. În plus, nu voiam să deschid prețioasa cutie secretă a amintirilor noastre comune, de frică să nu le văd dispărând, dar și din pudoarea de a le expune publicului. Când, însă, pentru a nu știu câta oară, ai venit să mă vizitezi într-un vis neașteptat și n-am reușit să-ți adresez nici un cuvânt pentru că ai dispărut brusc, mi-am spus: poate voi putea în sfârșit să-i vorbesc fără să mă tem că fug. Voi putea să pornesc pe cărarea aceea misterioasă din mijlocul pădurii de amintiri pe care de atâtea ori am început să le pun pe hârtie, dând înapoi de fiecare dată, speriată de forța acelor locuri ascunse și inaccesibile pe care Jung le numea „interioritatea noastră”.

Totul a început la aproape un an de la moartea ta.

Într-o noapte, am auzit sunetul cizmelor tale de gaucho pe acoperișul apartamentului meu din Roma. Era același pas pe care-l auzeam în casa din Sabaudia, când te plimbai în sus și-n jos în biroul tău aflat deasupra colțului din livingul în care eu scriam, cu fața spre mare. Am avut întotdeauna nevoie de o fereastră deschisă pe care să-mi arunc privirea în momentele de pauză de la scris, chiar dacă ideal pentru scris e să-ți vină lumina din spate și nu din față, pentru că te orbește. Dar pentru mine e important să simt că am un spațiu liber în fața gândurilor mele. Un zid m-ar paraliza.

Pașii tăi îmi spuneau că te întorceai de la o noapte de aventuri și mă linișteam. Alberto și cu mine ne sculam de vreme. Tu, când nu aveai ore de filmare, te culcai târziu, iar dimineața dormeai.

În noaptea aceea, în care am auzit zgomotul făcut de pașii tăi pe acoperișul casei mele romane, m-am sculat, am deschis ușa de sticlă care dă pe mica terasă, m-am cățarat pe scara abruptă din metal care urcă pe acoperișul clădirii și acolo, sub o lună nu plină, dar luminoasă și sentimentală, te-am văzut plimbându-te în sus și-n jos.

Eram atât de uimită că te văd, că n-am deschis gura. Te-am privit cum se privește un fenomen – în termeni religioși s-ar spune un miracol – și am fost fericită atunci când, cu o voce umană, mi-ai spus: „Știi, Dacia, vreau să mă apuc din nou de lucru. Am în minte un subiect minunat pentru un film. Dar ăștia nici nu vor s-audă”.

„Ăștia cine?” am întrebat și atunci mi-ai arătat un grup de umbre care stăteau deoparte. Umbrele s-au apropiat și atunci au apărut corpurile unor persoane pe care le

cunoșteam: Alessandro, Marcello, Luciano, tehnicienii tăi obișnuiți care te urmau oriunde mergeai.

„Încearcă să-i convingi și tu”, ai continuat, iar eu, îmboldită de cuvintele tale vii, mă pregăteam să-i conving, când unul dintre ei mi-a luat-o înainte spunând apăsat: „Dar nu poate lucra, Dacia, spune-i că e mort și nu poate lucra”.

Eu însă nu voiam să te jignesc dezvăluindu-ți o realitate pe care evident o ignorai și te priveam perplexă încercând să câștig timp. Ce trebuia să fac?

Dar tu, ghicindu-mi parcă gândurile, m-ai prevenit imediat: „Știi că sunt mort, moartea asta m-a făcut să pierd ani întregi de muncă, dar acum mă întorc în viață și vreau să fac din nou filme”.

Vedeam că tehnicienii se consultau între ei, bombăneau părând că se ceartă, deloc convinși să-ți dea dreptate. Eu mă perpeleam între neplăcerea de a trebui să-ți aduc aminte că ești mort și bucuria de a te revedea viu. Erai atât de sigur de tine, Pier Paolo, încât reușeai să mă convingi că ai dreptate.

Dar tocmai când voiam să mă opun cu putere ezitărilor lui Alessandro, Marcello și Luciano, luna a fost acoperită de un nor cenușiu și tu ai dispărut, așa cum au dispărut și tehnicienii, iar eu m-am trezit respirând greu.

Iată, asemenea unei mingi care se lovește de zidul din față și se întoarce înapoi săltând vioi, mi-a venit în minte o amintire precisă dintr-o dimineață în orașul Khartoum. Ce lună era? Poate ianuarie. O lună uscată, în care torențele din Africa se retrag și pământul devine secătuit și roșu. Îmi amintesc că în dimineața aceea dintr-un ianuarie cald și ars de

soare am venit să te trezesc la cinci pentru că Land Rover-ul ne aștepta ca să ne ducă la șaptezeci de kilometri distanță. Ai deschis ușa cu chipul răvășit de prea puținul somn, iar eu m-am simțit vinovată, chiar dacă tocmai tu fusesseși cel care hotărâse să plecăm devreme ca să nu suferim de căldură.

În spatele chipului tău chinuit de trezirea matinală se afla camera întunecată cu mirosul trupului tău. Știam bine mirosul acela, mă asigura că erai tu în întregime, cu viața ta nocturnă secretă, cel care ieșise în ușă.

Era un miros de gură amară, dar și de săpun de violete și de un aftershave mirosind a tutun. Tu nu fumai, dar îți plăcea aroma aceea ușoară de tutun și deseori o simțeam pe tine. Tutunul proaspăt, de-abia cules și uscat la soare are o aromă delicată, dulce și amară în același timp, ușor înțepătoare care te duce cu gândul la câmpii arse de soare și măturate de un vânt tropical.

Te trezisem brusc și te scoteam din acea întunecime protectoare. M-am întrebat atunci dacă în adâncul dorințelor tale nu exista și aceea de a te întoarce în întunericul liniștitor al pântecului mamei tale ca să te ghemuiești, cum făceai uneori chinuit de durerile provocate de ulcer, și să cauți pacea trupului.

Și totuși, n-ai protestat. Nici măcar nu te-ai strâmbat cum ar fi făcut orice altă persoană deranjată din somnul reconfortant. Erai atât de blând, Pier Paolo, și atât de îngăduitor, că de fiecare dată rămâneam interzisă. Nu te-am auzit niciodată pronunțând un cuvânt mânios sau nu te-am văzut făcând un gest violent.